

Co jsme si zapamatovali:

1. Jak se jmenovalo město, které bylo v minulosti centrem Těšínského knížectví? _____

2. Prvním knížetem z rodu těšínských Piastovců byl: a) Adam Václav b) Kazimír II. c) Měšek I.

3. Ve které z budov bydleli bohatí a urození lidé? a) kostel b) zámek c) klášter

4. Vyjmenuj zaměstnání, kterými se zabývali obyvatelé Těšínského Slezska?

---

5. Přadlena spřádala koudel na : a) těrlice b) kolovrátek c) tkalcovský stav

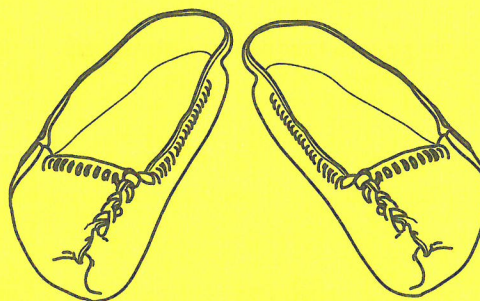
6. Který řemeslník vyrábí keramické nádobí? _____

7. Z jakého materiálu byly stavěny v minulosti domy na vesnici? _____

8. Které ze čtyř typů krojů byly nejvíce zdobeny stříbrnými šperky? _____

9. Jak se jmenují boty na obrázku?

- a) kopyca
- b) krpce
- c) střevíce

10. Které části oděvu netvoří ženský lidový kroj?

zástěra čepce krinolína sukně kalhoty živůtek vyšívavý šátek pelerina

11. Jak se jmenuje místo, kde jsou uchovávány a vystavovány předměty, které používali naši předkové?

---

12. Vyjádři stručně, co všechno jsi se v muzeu dozvěděl.

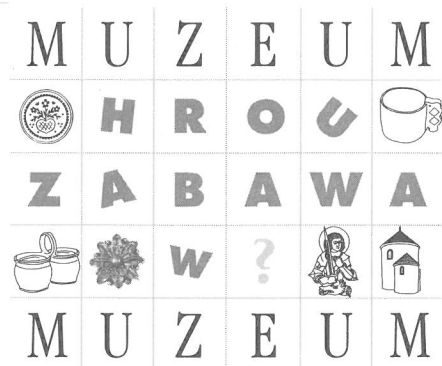

Jméno a příjmení:

Třída, škola:

Milé děti,

vítáme Vás ve výstavní síni MUZEA TĚŠÍNSKA. Muzeum je místo, kde se shromažďují, uchovávají a vystavují staré věci. Tyto staré věci nám dokládají, jak žili naši předkové před mnoha lety, jak bydleli, jak se oblékali, čím se zabývali, co vyráběli a čím se živili. Tyto věci nazýváme muzejní exponáty a můžeme je vidět vystaveny na muzejních výstavách. Některé z těchto předmětů vám nebudou úplně neznámé. Určitě vám připomenou věci, které jste mohli vidět v domácnostech vašich prarodičů nebo praprarodičů. Návštěva muzea vám umožní objevovat to, co je již dávno minulé a mnohdy již zapomenuté. Jako průvodce výstavní síní, zdroj informací i soubor otázek vám poslouží předkládané pracovní listy. Můžete s nimi pracovat samostatně nebo s pomocí lektorů, vašich učitelů i rodičů. Určitě zjistíte mnoho nového.

Pracovní listy jsou rozděleny do čtyř základních kapitol s názvy:

„Z minulosti Těšínského Slezska“

„Čím se lidé zabývali“

„Jak se bydlelo na vesnici“

„Kroje Těšínského Slezska“

Pracovní listy předpokládají více vašich návštěv u nás v muzeu, protože jejich rozsah je široký. Při každé návštěvě můžete pracovat pouze s jednou kapitolou nebo její částí. Důležité je nosit si pracovní listy vždy s sebou. Po celkovém vypracování listů vás v závěru čeká krátký test. Doufáme, že chvíle strávené v muzeu s našimi pracovními listy budou pro vás příjemným obohacením vašich znalostí a dovedností.

Hodně zdaru a mnoho hezkých zážitků vám přeje autorky.

Drogie Dzieci,

serdecznie witamy w sali wystaw MUZEUM TĚŠÍNSKA. Muzeum to miejsce, w którym gromadzi się, przechowuje i wystawia stare przedmioty. Te stare rzeczy dokumentują nam jak żyli nasi przodkowie przed wieloma laty, jak mieszkali, jak się ubierali, czym się zajmowali, co wytwarzali oraz czym się żywili. Rzeczy te nazywamy eksponatami muzealnymi i możemy je zobaczyć na wystawach muzealnych. Niektóre przedmioty nie będą dla Was zupełnie obce, na pewno będą Wam przypominać przedmioty, które już kiedyś widzieliście w domach Waszych dziadków lub pradziadków. Odwiedziny w muzeum pozwolą odkryć to, co już dawno minęło i często zostało zapomniane.

Prezentowane zeszyty ćwiczeń będące źródłem informacji i zbiorem pytań, posłużą Wam jako przewodnik po sali wystaw. Możecie pracować z nimi samodzielnie lub z pomocą lektorów, Waszych nauczycieli i rodziców. Na pewno dowiecie się wiele nowego.

Zeszyty ćwiczeń są podzielone na cztery rozdziały o nazwach:

„Z dawnych dziejów Śląska Cieszyńskiego“

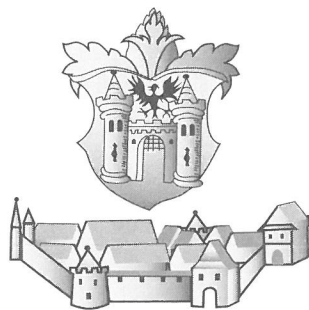
„Czym się ludzie zajmowali“

„Jak mieszkali ludzie na wsi“

„Stroje ludowe Śląska Cieszyńskiego“

Konstrukcja zeszytów, ich obszerna treść zakłada więcej niż jedne odwiedziny naszego muzeum. W trakcie każdej wizyty możecie pracować tylko z jednym rozdziałem albo z jego częścią. Ważne jest, by zeszyty ćwiczeń mieć zawsze ze sobą. Po przerobieniu całości materiału, na końcu czeka na Was króciutki test. Mamy nadzieję, że chwile spędzone w muzeu z naszymi zeszytami w przyjemny sposób wzbogacą Waszą wiedzę i umiejętności.

Powodzenia oraz miłej zabawy życzą autorki.

I. Z MINULOSTI TĚŠÍNSKÉHO SLEZSKA

Začneme legendou „O založení města Těšína“

Tři synové bohatého opolského knížete, jehož rozlehlá země se rozkládala za Vislou, žili v přepychu a rozmaru. Byli bohatí, rozmazlení, otec jim splnil všechna přání a svůj život utráceli v marných kratochvích nebo divoce jezdili po krajině a lovili zvěř. Jednou po lovu seděli na návrší, když tu se v dálce na západě, kam všichni hleděli, zničeho nic opakovaně zablesklo a na obloze vyskočily tři jasné hvězdy. Bolek, Lešek a Těšek naráz pocítili touhu vyrazit do světa tam, kde zářily ty tři hvězdy. Vybaveni koňmi, množstvím zlaťáků a dalšího bohatství vyrazili do světa, každý sám na vlastní pěst. Peníze se rychle rozkutálely, služebnictvo je opustilo, když mu neměli čím zaplatit a tak se museli světem protloukat sami. Pěšky se vraceli smutně domů, nikdo by v nich nepoznal dřívější pyšné a hrdé knížecí syny. Na stravu si museli vydělávat prací a trvalo ještě dlouhý čas, než se jednoho dne sešli na zalesněném kopci u větší řeky. Z kopce vyvěrala bystřina s malým vodopádem. U studánky se dlouze a radostně objímali a vyprávěli si, co všechno v cizích zemích zažili. Najednou na obloze blesk a blesk a ve studánce odraz záře z oblohy a jako tenkrát před dlouhým časem se na nebi rozzářily tři hvězdy, tentokrát rovnou nad nimi jako tři nebeské tanečnice. A bratři seznali, že jedině v jejich jednotě je smysl života a radostně se vrátili domů na otcovský hrad. Po čase se vybrali znovu na to místo, kde se tak těšili z radostného shledání a založili zde hrad, při kterém vyrostlo město Těšín.

Podle:
POLÁŠKOVI, J. J.:
Pověsti a legendy Moravy a Slezska. Český Těšín 2000.

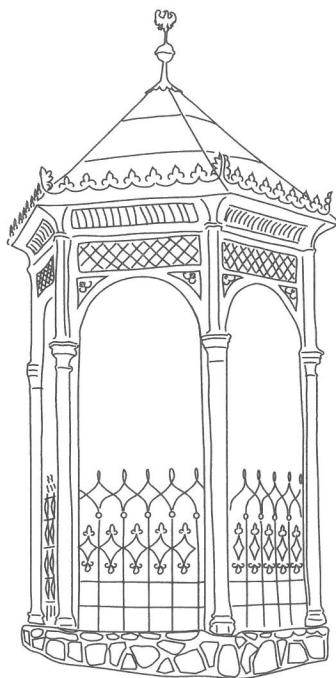
I. Z DAWNYCH DZIEJÓW ŚLĄSKA CIESZYŃSKIEGO

Rozpoczynamy legendą „O założeniu miasta Cieszyna“

Trzech synów zamożnego księcia opolskiego, którego rozległy kraj znajdował się za Wisłą, żyło w przepychu i próżności. Byli bogaci i rozpieszczeni, ojciec spełniał wszystkie ich życzenia. Swoje życie spędzali na próżnych rozrywkach, jeździli po okolicy i łowili zwierzynę. Pewnego razu po polowaniu usiedli na wzgórzu. Daleko na zachodzie nagle kilkakrotnie błysnęło a na niebie pokazały się trzy jasne gwiazdy. Bolko, Leszko i Cieszko w tym momencie zapragnęli wyruszyć w świat w kierunku, owych błyszczących gwiazd. Zopatrzeni w konie, z mnóstwem złotych dukatów i kosztowności wyruszyli w świat, każdy sam na własną rękę. Pieniądze wkrótce się rozplynęły, służba porzuciła swych panów, ponieważ nie mieli jej czym zapłacić, synowie musieli więc samotnie tułać się po świecie. Pełni smutku wracali pieszo do domu, nikt nie rozpoznałby dawnych zarozumiałych i dumnych synów księcia. Własną pracą musieli zarabiać na jedzenie i minęło sporo czasu, zanim pewnego dnia spotkali się na zalesionym pagórku opodal rzeki. Z pagórka wyływał potok z małym wodospadem. U źródła długo i radośnie witali się, opowiadając sobie o tym, co przeżyli w dalekich krajach. Nagle w wodach źródła rozbłysły odbicia błyskawic, a na niebie ukazały się wprost nad nimi, tak jak kiedyś trzy gwiazdy, niczym trzy niebiańskie tancerki. Bracia zrozumieli, że bycie razem stanowi sens ich życia i radośnie wspólnie wrócili do domu, do ojcowskiego zamku. Po jakimś czasie ponownie wybrali się w miejsce swojego spotkania. Założyli tu zamek, obok którego powstało miasto Cieszyn.

Według:
POLÁŠKOVI, J. J.:
Pověsti a legendy Moravy a Slezska. Český Těšín 2000.

Vznik historického města Těšína připomíná romantická legenda o setkání tří bratří u pramene, na místě, kde dnes stojí studna Tří bratří ve městě Těšín.

Powstanie historycznego miasta Cieszyna przypomina romantyczne podanie o spotkaniu trzech braci przy źródle, w miejscu, gdzie stoi dziś Studnia Trzech Braci w mieście Cieszynie.

Studna Tří bratří

Studnia Trzech Braci

- I. 1. Ve kterém městě a na území kterého státu se dnes tato studna nachází?
- I. 2. a) Podívejte se na historickou mapu a ukažte, kam sahalo v minulosti území Těšínského Slezska.
b) Ukažte na současné mapě města Český Těšín a Cieszyn (Těšín). Tato města v minulosti tvořila jedno město Těšín.
- I. 3. V minulosti vládla v Těšínském knížectví knížata z rodu těšínských Piastovců. Zapamatujte si jméno prvního z nich, byl to **Měšek I.** (1290 – 1314/17)
- I. 4. Těšínských knížat bylo mnohem více. Uvedeme si jména jen některých. Vaším úkolem bude přiřadit jednotlivá knížata k českým králům, se kterými se mohli setkat. Pomohou vám data uvedená v závorkách.

Knížata Piastovci těšínsí

1. Měšek I. (1290 - 1314/17)
2. Přemysl I. (1358 - 1407)
3. Václav Adam (1545 - 1579)

Čeští králové

- a) Karel IV. (1346 - 1378)
- b) Maxmilián II. Habsburský (1564 - 1576)
- c) Jan Lucemburský (1296 - 1346)

- I. 1. W którym mieście i na terytorium którego państwa dziś owa studnia się znajduje?
- I. 2. a) Popatrz na mapę historyczną i pokaż, dokąd kiedyś sięgało terytorium Śląska Cieszyńskiego.
b) Wskaż na współczesnej mapie miasta Český Těšín (Czeski Cieszyn) i Cieszyn. Miasta te kiedyś tworzyły jedno miasto Cieszyn.
- I. 3. W Księstwie Cieszyńskim dawniej panowali książęta z rodu Piastów cieszyńskich. Zapamiętaj imię pierwszego z nich, był to **Mieszko I** (1290-1314/17)
- I. 4. Cieszyńskich książąt było dużo więcej. Wymienimy imiona tylko niektórych. Twoim zadaniem będzie przyseregowanie poszczególnych imion książąt do imion królów polskich, z którymi mogli się spotkać. Pomogą ci w tym daty umieszczone w nawiasach.

Książęta Piastów cieszyńskich

- 1 Mieszko I (1290 - 1314/17)
- 2 Przemysław I (1358 - 1407)
- 3 Wacław Adam (1545 - 1579)

Królowie polscy

- a) Zygmunt II August (1548 - 1572)
- b) Kazimierz III Wielki (1333 - 1370)
- c) Władysław I Łokietek (1305 - 1333)

I. 5. Seznámíme se s několika událostmi, které se udály v minulosti na území Těšínského Slezska.

I 5. Zaznajomimy się z niektórymi wydarzeniami historycznymi, które miały miejsce na terenie Śląska Cieszyńskiego

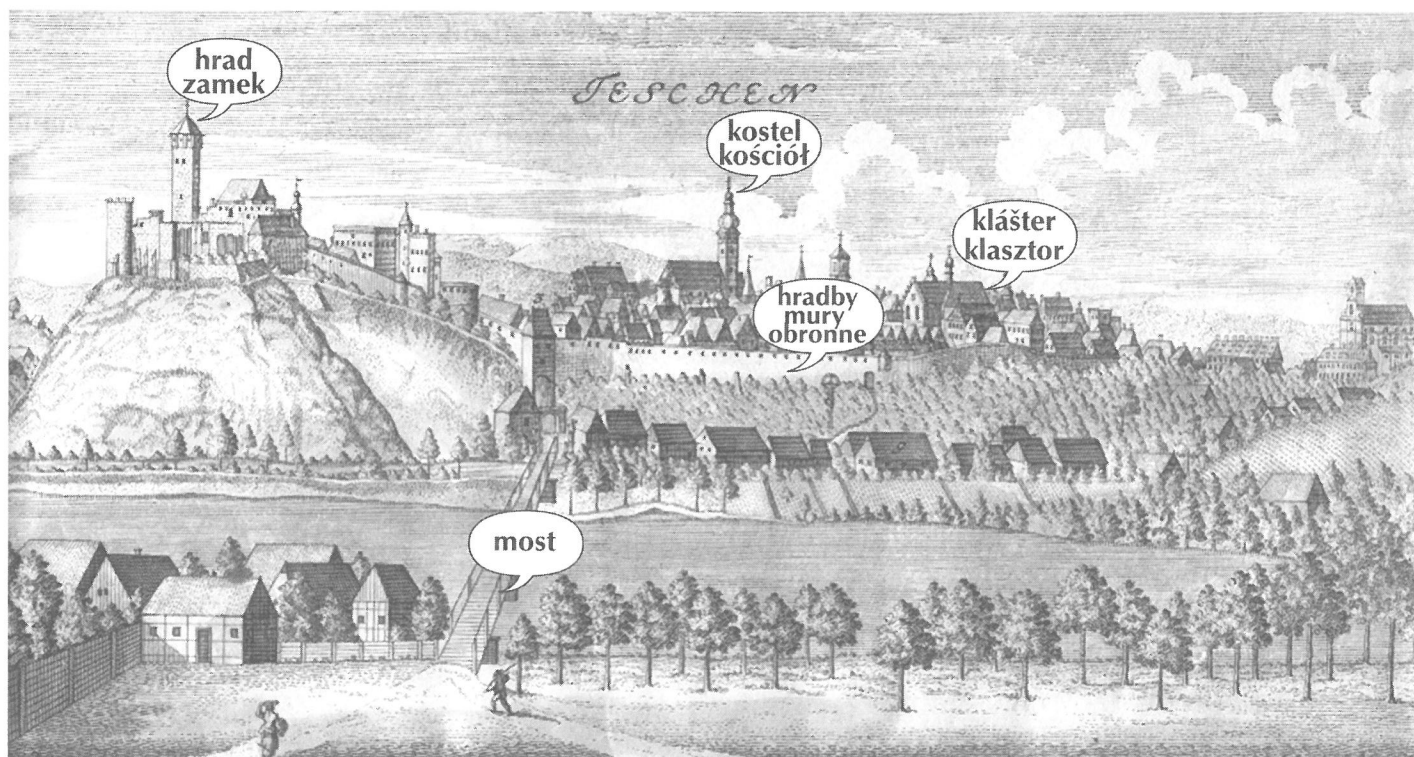
- 810** legendární založení města Těšína
- 1290** vznik Těšínského knížectví
- 1438** právo těšínských knížat razit mince bylo prodáno městu Těšínu
- 1653** umírá kněžna Alžběta Lukrécie; konec vlády Piastovců
- 1802** založení muzea v Těšíně Janem Leopoldem Šeršníkem
- 1869** Košicko – bohumínská dráha dostavěna do Těšína
- 1920** rozdělení Těšínského Slezska a města Těšína; vznikají dvě města Cieszyn a Český Těšín

Společně s učitelem doplňte časovou přímku o události z roku 810 a 1920. Zařadte je do správných století.

- 810** legendarne założenie miasta Cieszyna
- 1290** powstanie Księstwa Cieszyńskiego
- 1438** miastu Cieszyn sprzedano prawo mennicze
- 1652** śmierć księżnej Elżbiety Lukrecji; koniec panowania Piastów
- 1802** założenie muzeum w Cieszynie przez Jana Leopolda Szersznika
- 1869** doprowadzenie do Cieszyna Kolei Koszycko - Bogumińskiej
- 1920** podział Śląska Cieszyńskiego; powstanie dwu miast Cieszyna i Czeskiego Cieszyna

Razem z nauczycielem uzupełnij linię chronologiczną o zdarzenia z roku 810 i 1920. Zaszereguj je do właściwych stuleci.

Tak vypadalo historické město Těšín. Tak właśnie wyglądało historyczne miasto Cieszyn.

I. 6. K čemu slouží uvedené objekty, které můžeš vidět ve městě? Označ správnou odpověď.

kostel

- a) církevní stavba, shromažďují se v ní věřící k bohoslužbám
- b) církevní stavba, která slouží jako obydlí pro mnichy a jeptišky

zámek

- a) sloužil jako obydlí pro bohaté a urozené, například pro knížata
- b) stavba, která se stavěla na počest uctění památky nějaké události nebo osoby

kašna

- a) budova, která stála uprostřed náměstí a sloužila jako veřejné lázně
- b) kamenná vodní nádrž, stojící většinou na náměstí nebo zámeckém nádvoří

I 6. Do czego służą wymienione obiekty? Oznac właściwą odpowiedź.

kościół

- a) budynek architektury sakralnej, gdzie zgromadzają się wierzący w celach liturgicznych
- b) budynek architektury sakralnej, który służy jako miejsce zamieszkania mnichów lub zakonnic

pałac

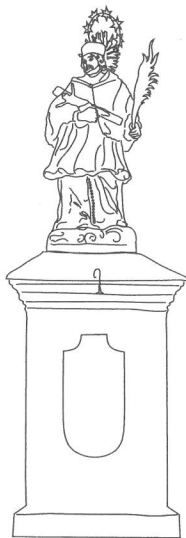
- a) służył jako miejsce zamieszkania ludzi bogatych i szlachetnie urodzonych, na przykład księząt
- b) został wybudowany dla upamiętnienia jakiegoś wydarzenia lub osoby

fontanna

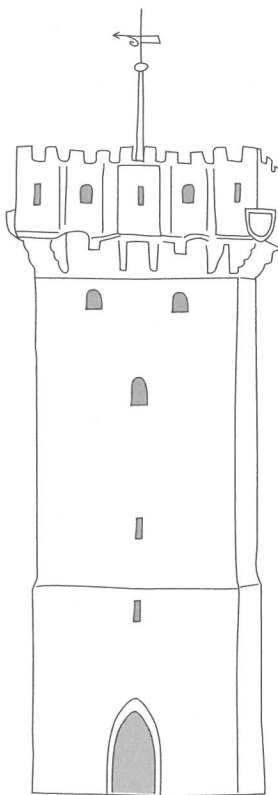
- a) obiekt, który umieszczony był na środku rynku, służył jako łaźnie publiczne
- b) kamienny zbiornik wody, najczęściej usytuowany na rynkach albo dziedzińcu zamkowym

I. 7. Přiřaď správné názvy objektů na obrázcích

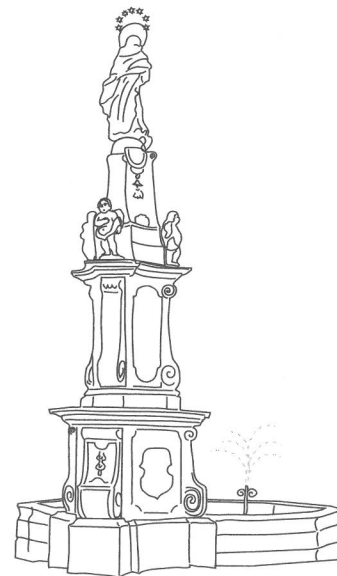
- a) **Rotunda** v Těšíně
- b) **Piastovská věž** v Těšíně
- c) **Zámek**, Karviná - Fryštát
- d) **Filiální Kostel** sv. Petra z Alkantary, Karviná II. Doly
- e) **Socha** sv. Jana Nepomuckého v Českém Těšíně
- f) **Kašna** na náměstí v Jablunkově

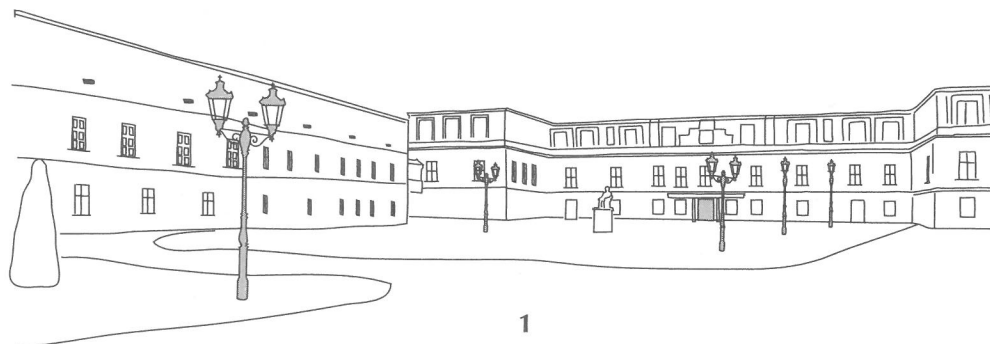
2

3

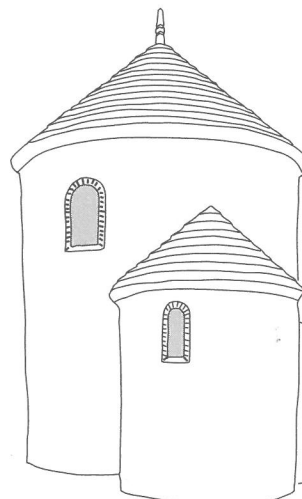
4

1

5

6

I 7. Przyporządkuj prawidłowe nazwy obiektów na obrazkach

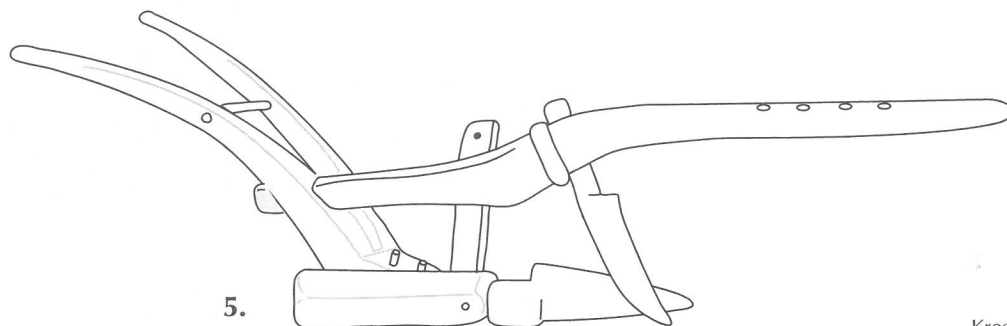
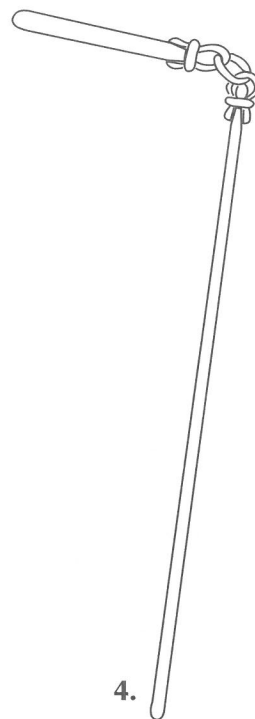
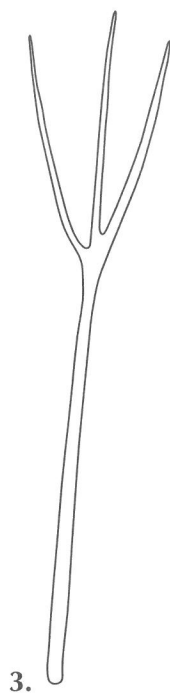
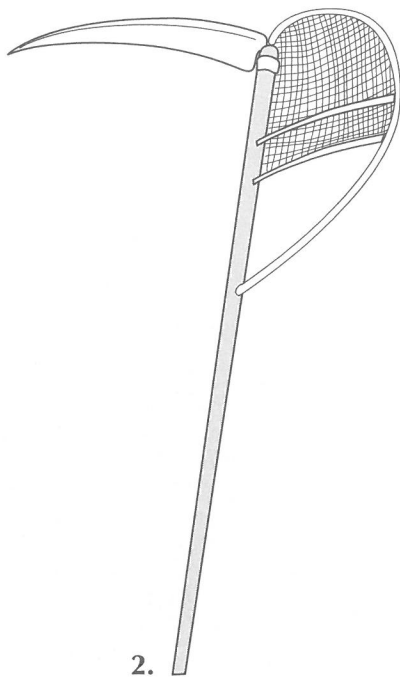
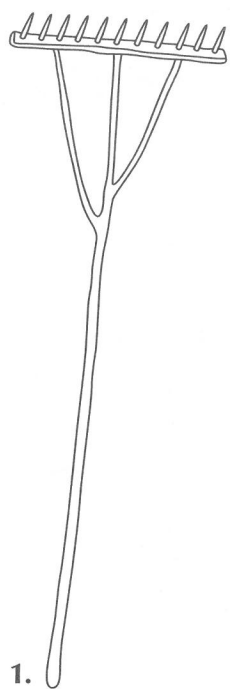
- a) **Rotunda** w Cieszynie
- b) **Wieża** Piastowska w Cieszynie,
- c) **Zamek** Frysztański w Karwinie,
- d) **Kościół** filialny św. Piotra z Alkantary, Karwinia II Kopalnie
- e) **Rzeźba** św. Jana Nepomucena w Czeskim Cieszynie,
- f) **Fontanna** na rynku w Jabłonkowie

II. ČÍM SE LIDÉ ZABÝVALI

Prvořadým zaměstnáním a hlavním zdrojem obživy obyvatel vesnic na Těšínsku bylo **zemědělství**.

II. 1. Na obrázcích, které uvidíš, jsou vyobrazeny plodiny, které se na Těšínsku pěstovaly nejčastěji. Umíš je pojmenovat?

II. 2. Přiřaď jednotlivé názvy k obrázkům.
a) kosa, b) hrábě, c) cep, d) vidle, e) pluh

Kresby podle předloh/
Rysunki według: J. Szymika

II CZYM SIĘ LUDZIE ZAJMOWALI

Głównym źródłem utrzymania mieszkańców wiosek na Śląsku Cieszyńskim było **rolnictwo**.

II 1. Na rysunkach, które zobaczysz, zostały przedstawione rośliny, które najczęściej uprawiano na Śląsku Cieszyńskim. Czy umiesz je nazwać?

II 2. Zaszereguj poszczególne nazwy do odpowiadających im obrazków.
a) kosa, b) grabie, c) cep, d) widły, e) pług

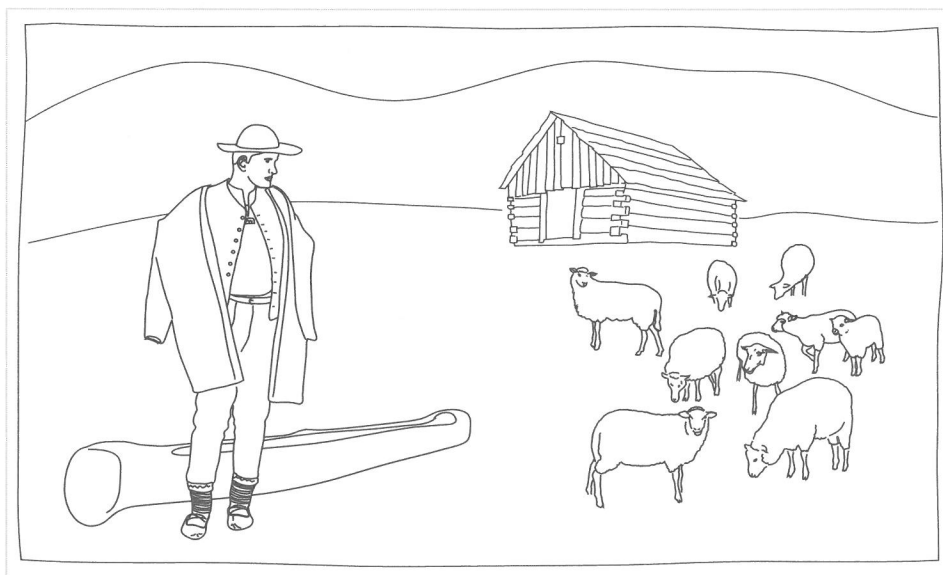

Salašnictví

V průběhu 16. století přišli na Těšínsko noví osadníci, kterým se říkalo **Valaši**. Přišli z východu, z horských oblastí a postupně osídlovali celý karpatský oblouk. Byli to pastevci, kteří putovali se stády **ovcí** a dobytka. Usazovali se v horách, většinu roku žili a hospodařili **na salaších**, kde chovali svá stáda. Všechny práce na salaši organizoval **bača**. Salašnictví jako způsob obživy začalo zanikat v 19. století.

Szałasnictwo

W XVI wieku na Śląsk Cieszyński przybyli nowi osadnicy, których nazywano **Walachami**. Przyszli ze wschodnich rejonów górskich i stopniowo zasiedlili cały łuk Karpacki. Byli to pasterze, którzy wędrowali ze stadami **owiec** i bydła. Zamieszkiwali w górach, większą część roku żyli i gospodarowali na **szałasach**, gdzie wypasali swe stada. Wszystkimi pracami na szałasie kierował **bača**. Szałasnictwo, jako sposób utrzymania zaczęło zanikać w XIX wieku.

II. 3. Na salaši jsme mohli najít různé nářadí a nádoby, které sloužily k uchování a zpracování mléka. Můžeš je vidět na obrázcích. Uhodni, k čemu se používaly.

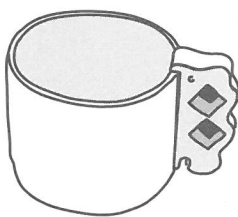
„**Čerpák**“ se používal jako:

- nádoba, ve které se na salaši uchovávala sůl
- hrnek na pití a nabírání mléka nebo žinčice
- nádoba pro krmení ovcí

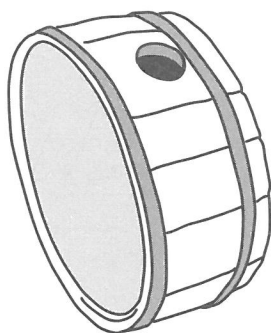
Této nádobě se říkalo „**oboňa**“ a sloužila:

- jako hudební nástroj - buben, na kterém pastevci po večerech hrávali u ohně
- nejmladším pastevcům na hraní - výborně se kutálela z kopce
- k přenášení mléka a žinčice dolů do vsi

čerpák / czerpak

oboňa / obłónka

II 3. W szałasach znajdowały się różne narzędzia i naczynia, które służyły do przechowywania i przetwarzania mleka. Widzisz je na rysunkach. Zgadnij, do czego ich używano.

„**Czerpak**“ był używany jako:

- naczynie, w którym w szałasie przechowywana była sól
- garnek do picia i nabierania mleka i żętycy
- naczynie do karmienia owiec

To naczynie, to „**obłónka**“ i służyła:

- jako instrument muzyczny - bęben, na którym pasterze podczas długich wieczorów grywali przy ogniskach
- najmłodszym pasterzom do zabawy - wspinała się z górki
- do przenoszenia mleka i żętycy na dół do wsi

Řemeslná výroba

Řemeslníci na vesnicích se zabývali podomáckou výrobou. Ve městech byli řemeslníci soustředěni do sdružení nazývaných **cechy**.

Plátenictví a soukenictví

K tradičním řemeslům v horské a podhorské oblasti Těšínska náležela řemesla textilní, a to **plátenictví** a **soukenictví**. Výroba plátna a sukna byla známa i v nížinné oblasti.

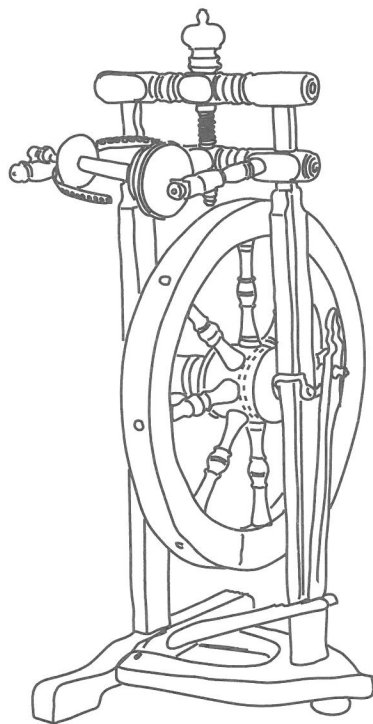
Plátenictví bylo závislé na lnu, rostlině, pěstované nejčastěji v horách.

Len připravovali a předli obyvatelé vesnic.

Vysvětlíme si, jak vznikala lněná nit.

Rostlina se vytrhala a sušila se na poli. Potom se pomocí dřevěného hřebene - **drhlenu**, očesaly paličky z konce stonků. Len se pak máčel a znovu sušil, aby se zbavil tvrdých částí stonků. Poté se stonky lámaly na **těrlici**.

Nakonec se len pročesával dřevěnými kartáči s hustě posazenými hroty ("sčec"). Zůstala jen dlouhá jemná vlákna - **koudel**, která se spřádala na **kolovrátku**. Hotové nitě přadleny navijely na **motovidlo**.

kolovrátek / kołowrotek

II. 4. Znáš nějakou pohádku, ve které se můžeš setkat s **kolovrátkem**? Společně si ji můžete převyprávět nebo i zahrát.

Produkcja rzemieślnicza

Na wsi rzemieślnicy więcej trudnili się wytwórczością domową. W miastach skupiali się w towarzystwa, nazywane **cechami**.

Płóciennictwo i sukiennictwo

Do rzemiosła tradycyjnego w górskich i podgórskich regionach Śląska Cieszyńskiego zaliczyć trzeba rzemiosła włókiennicze, mianowicie **płóciennictwo** i **sukiennictwo**. Produkcja płótna i sukna była znana i w regionach nizinnych.

Płóciennictwo uzależnione było od lnu, rośliny najczęściej uprawianej w górach. **Len** przygotowywali i przędli mieszkańcy wsi.

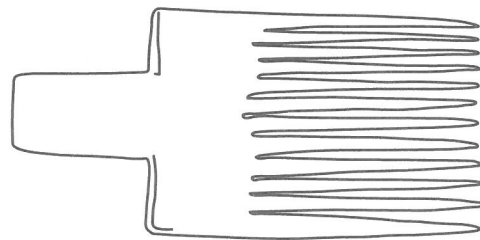
Wytłumaczmy sobie, w jaki sposób powstawała lniana nić.

Roślinę wrywano i suszono na polu. Następnie, za pomocą drewnianego grzebienia - **dzierglicy** (**dziergiec**) obrywano główki z końca łodyg. Potem len moczono w wodzie i znów suszono, by pozbyć się twardych części łodyg. Później łodygi łamano na **cierlicy**.

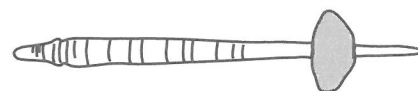
W końcu len czesano za pomocą "szczeci", tak by zostały tylko delikatne włókna - **kądzziel**.

Kądzziel przędziono na **kołowrotku**.

Gotowe nici prząsaniczki nawijano na **motowidło**.

drhlen / dziergiec

vřeteno / wrzeciono

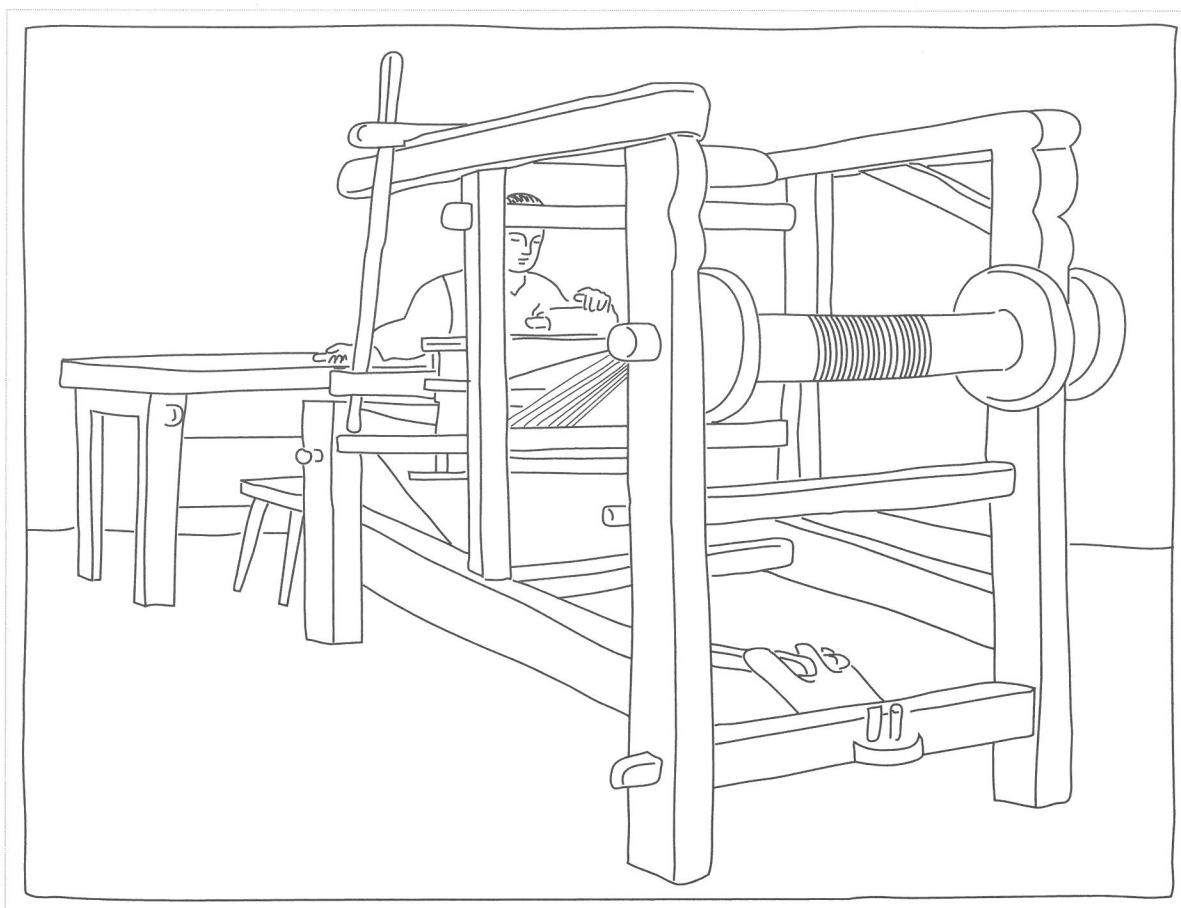
II 4. Znasz jakąś bajkę, w której występuje **kołowrotek**? Możecie ją sobie razem opowiedzieć albo przedstawić.

Soukenictví bylo závislé na **ovčí vlně**.

Vlněná nit vznikala ze stříže ovcí. Ovce se stříhaly dvakrát do roka. Ke stříhání se používaly speciální nůžky. Vlna se po stříhání důkladně vytřepala. Potom se česala na dvou protilehlých kartáčích – **krample**. Pročesaná vlna se upevnila na přeslici. Vlna se spřádala pomocí **vřetene**, později pomocí **kolovrátku**.

Sukiennictwo zależne było od rodzaju i jakości **owczej wełny**.

Nić wełniana powstawała ze strzyżonej wełny owiec. Owce strzyżono dwa razy w roku. Do czynności tej używano specjalnych nożyc. Wełnę po ostrzyżeniu trzeba było dokładnie wytrzepać. Potem ją czesano na dwu przeciwległych drucianych szczotkach tzw. **kręplach**. Wyczesaną wełnę umocowano na przęśliicy. Wełnę przędzono za pomocą **wrzeciona**, dopiero później za pomocą **kołowrotka**.

tkalcovský stav / krosna

Z nití jak lněných, tak soukenných pak tkali **tkalci** látky na **tkalcovských stavech**.

Z nici, zarówno lnianych, jak wełnianych **tkacze** tkali na **krosnach** tkaniny.

Hrnčířství

Hrnčířství se rozšířilo tam, kde byl zdroj kvalitní **hrnčířské hlíny**. Vlhká **hlína** je velice tvárná. Hlína se zpracovává v ruce, na hrnčířském kruhu nebo se tvaruje ve formách.

Hrnčíř vyrábí z hlíny keramické hrnce, hrníčky, různé nádoby, květináče, kachle na kamna. Nádoby se z hrnčířského kruhu odříznou drátkem. Potom se nádoby zdobí a polévají glazurou. Nakonec se vypálí v **peci**, aby byly pevné.

II. 5. Jaké výrobky hrnčířů najdeš na výstavě?
Umíš je pojmenovat?

Garncarstwo

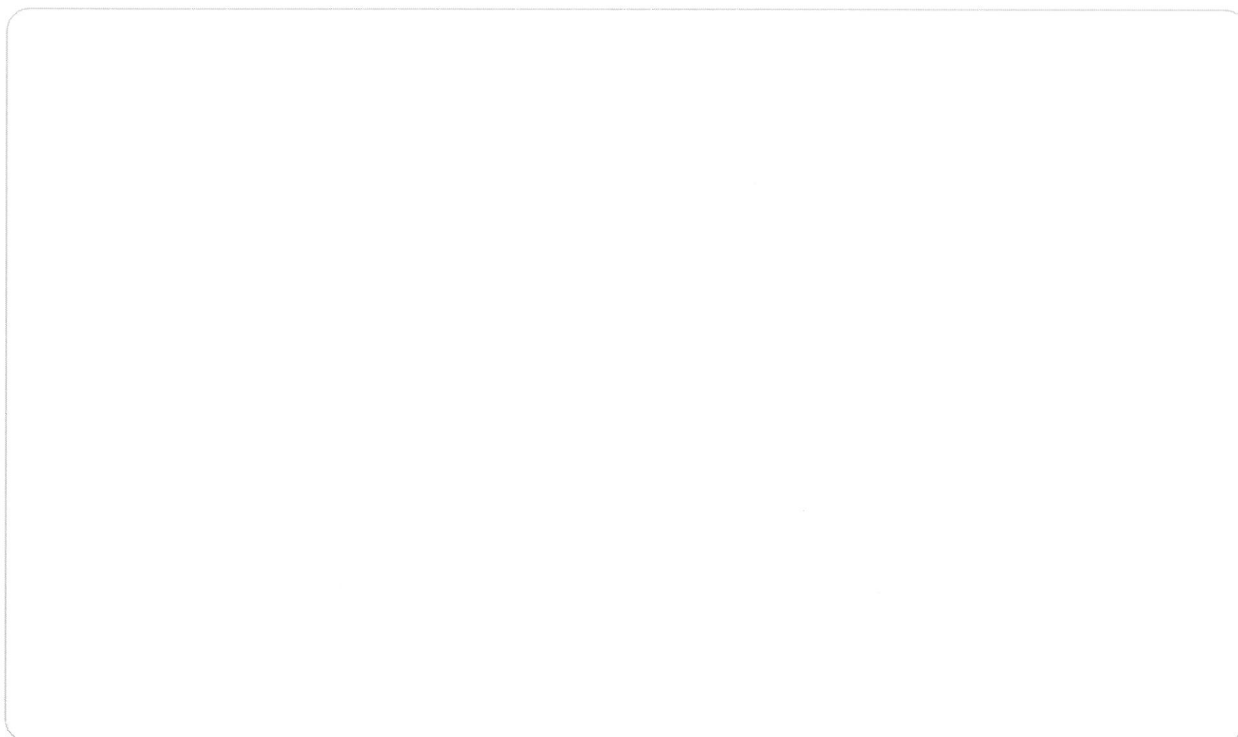
Garnarstwo rozpowszechnione było tam, gdzie znajdowała się odpowiednia **glina garncarska**. Wilgotną **glinę** da się bardzo dobrze formować.

Glinę przetwarza się w rękach, na kole garncarskim lub kształtuje w formach. **Garncarz** robi z gliny ceramiczne garnki, różnego rodzaju naczynia, doniczki, kafle na piecze. Naczynia z koła garncarskiego odcinają się za pomocą drutu. Następnie naczynia zdobi się i pokrywa glazurą. Na sam koniec wypala się je w **piecu**, by były trwałe.

II 5. Jakie wyroby garncarskie znajdziesz na wystawie?
Czy umiesz je nazwać?

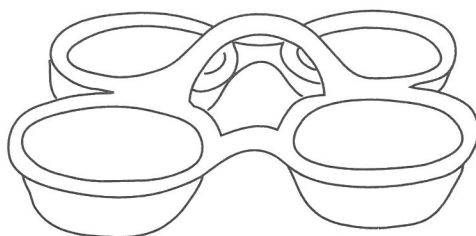
II. 6. Jeden z výrobků si vyber a namaluj ho do rámečku.

II 6. Wybierz jeden z przedmiotów i narysuj go w ramce.

II. 7. Na obrázku vidíte:

- a) čtyřdílnou kořenku
- b) nádobu na pečení lívanců nebo koblih
- c) speciální misku na čtyři druhy zmrzliny

II 7. Na rysunku widzisz:

- a) komplet do przypraw kuchennych
- b) naczynie służące do pieczenia racuszków lub pączków
- c) specjalna miska do czterech rodzajów lodów

Práce se dřevem

Těšínské lesy nabízely velké množství suroviny - **dřeva**.

Dřevo zpracovávali obyvatelé vesnic mnoha způsoby. Řemeslníci ve městech se zabývali specializovanou výrobou. Dřevo bylo základní surovinou pro výrobu hospodářského a domácího nářadí, nádob, nábytku, pro stavbu obydlí a hospodářských staveb.

Bednář

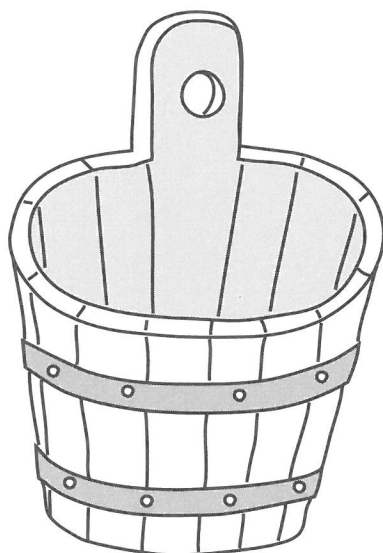
vyráběl dřevěné nádoby z malých desek, obepnutých obručemi. Dříve se obruče vyráběly z prutů, ale později je nahradily obruče kovové. K výrobkům náležely džbery, máselnice, vědra, putny, salašnické nádoby, bečky, sudy a jiné.

Obróbka drewna

Lasy na Śląsku Cieszyńskim oferowały ogromne ilości surowca - **drewna**. Mieszkańcy wsi znali różne sposoby obróbki drewna, zaś miejscy rzemieślnicy specjalizowali się w jednej dziedzinie produkcji. Drewno było podstawowym surowcem do produkcji narzędzi gospodarczych i domowych, naczyń, mebli, służyło jako budulec do budowy domów i budynków gospodarczych.

Bednarz

Produkował naczynia drewniane z małych deszczulek, opiętych obręczami. Obręcze najpierw robiono z prętów, lecz później pręty zastąpione zostały metalowymi obręczami. Do jego wyrobów zaliczyć można balie, masłnice, wiadra, putnie, naczynia szałasnicze, beczułki, beczki i inne.

II. 8. Co je to?

- a) dekorativní květináč
- b) nádoba na přenášení vody – putna
- c) kotlík na vodu

II 8. Co to jest?

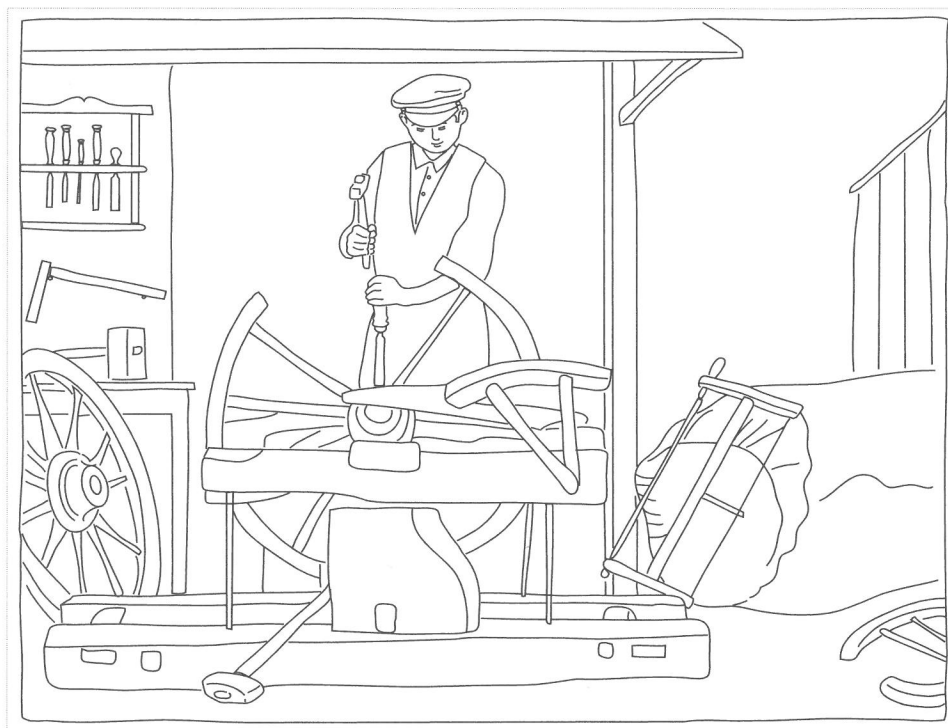
- a) doniczka dekoracyjna
- b) naczynie służące do przenoszenia wody – putnia
- c) kociołek na wodę

II. 9. Který řemeslník tento výrobek vyráběl?

II 9. Który rzemieślnik wykonywał ten produkt?

Kolář sestavoval nejen kola, ale i celé vozy, od velkých formanských až po malé ruční vozíky. Vyráběl kolečka k trakařům, pluhům, sánky. Koláři spolupracovali s kováři, kteří opatřovali kola a vozy nezbytnými kovovými součástmi.

Kołodziej sporządzał koła i całe wozy, od dużych furmańskich, po małe ręczne wózki. Robił kółka do taczek, pługów i sanki. Kołodzieje współpracowali z kowalami, którzy zaopatrywali koła i wozy w niezbędne części metalowe.

kolář / kołodziej

Stolař vyráběl nábytek a různé stavební dřevěné součásti.

Stolarz wykonywał meble i różne drewniane części służące do budowy i wyposażenia domów.

II. 9. Vyjmenuj pět výrobků ze dřeva, které můžeš vidět na výstavě? Víš k čemu sloužily?

II 9. Wymień pięć wyrobów z drewna, które możesz zobaczyć na wystawie? Czy wiesz do czego służyły?

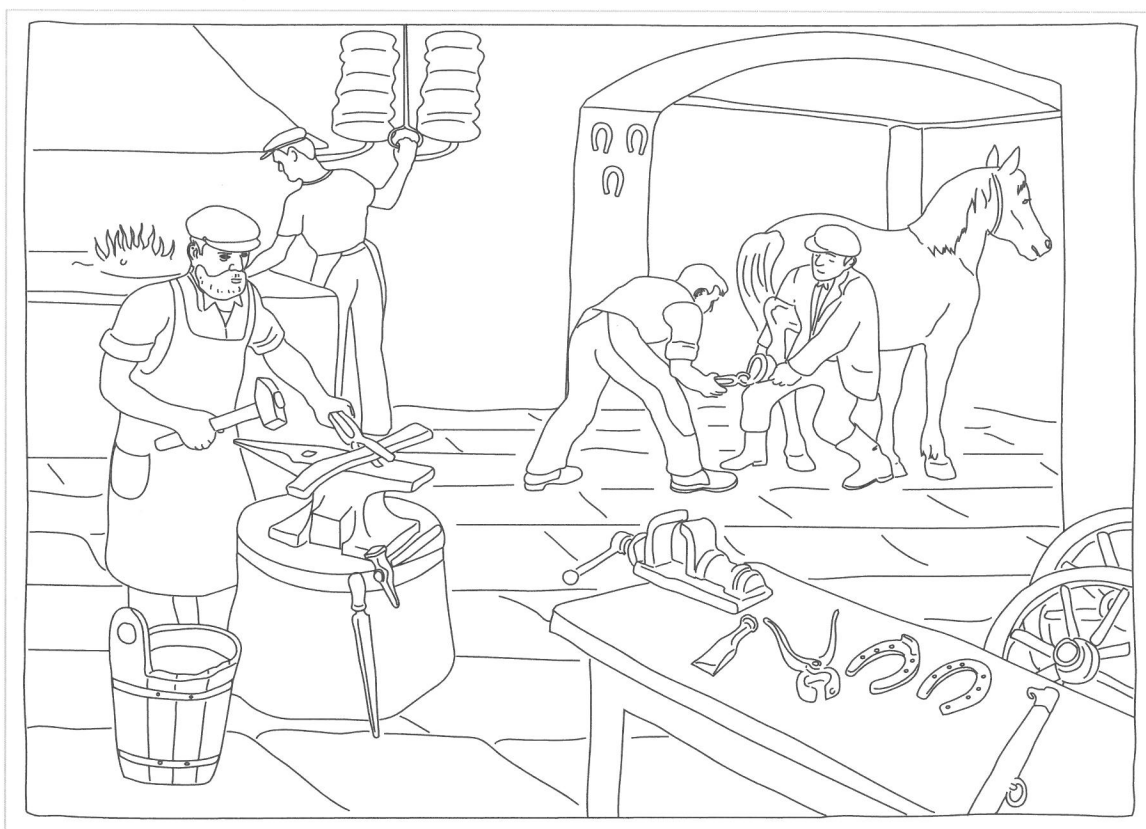
Kováři a zámečníci

Nástroje a předměty z kovů zpracovávala celá řada řemeslníků.

Kovář zhotovoval kovové výrobky - podkovy, části nářadí, mříže, kování k vozům, kování k vratům a koval také koně. Kovář pracoval v **kovárně**.

Kowale i ślusarze

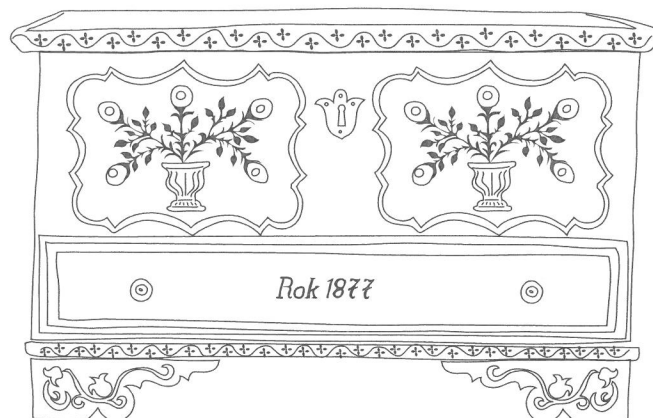
Narzędzia i przedmioty z metalu były wynikiem pracy wielu rzemieślników. **Kowal** robił wyroby z metalu - podkowy, części narzędzi, kraty, okucia do wozów, okucia do wrót i podkuwał również konie. Kowal pracował w **kuźni**.

kovárna / kuźnia

II. 10. Najdi na výstavě dva kovářské výrobky a pojmenuj je.

II 10. Znajdź i nazwij dwa wyroby kowalskie, które widzisz na wystawie.

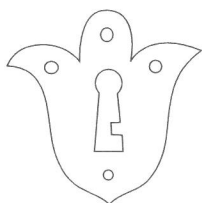

Zámečník vyráběl různé druhy zámků ke dveřím a nábytku, vývěsní štíty, nádoby a různé umělecké předměty.

Ślusarz robił różnego rodzaju zamki do drzwi i mebli, szyldy, naczynia i różne przedmioty artystyczne.

II. 11. Představ si, že máš doma starou truhlici, do které si ukládáš svoje poklady. Aby do truhlice nemohl nikdo jiný nahlédnout, musí být zamčená. Jaký klíč by se k ní zrovna hodil? Nakresli jej.

II 11. Wyobraź sobie, że w domu masz starą skrzynię, w której ukrywasz swe skarby. Żeby do tej skrzyni nie mógł dostać się nikt inny, musi być ona zamknięta. Jaki klucz najlepiej by do niej pasował? Narysuj go.

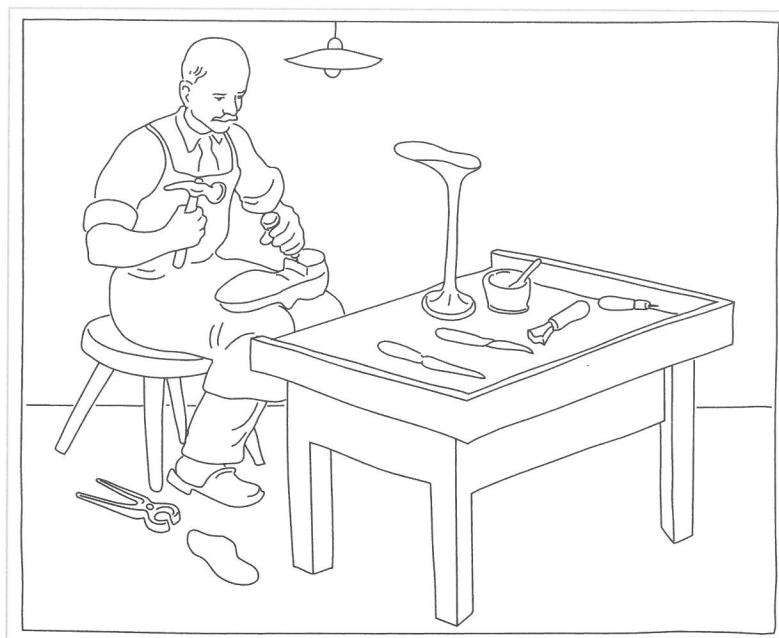

II. 13. Vývěsní štít sloužil k označení domu řemeslníka, který pracoval ve městě a jeho řemesla. Vyber si některého z uvedených řemeslníků a nakresli jeho vývěsní štít tak, jak si jej představuješ.

Pekař, zámečnick, kovář, puškař, hrnčíř, švec, kolář, kloboučník

II 13 Wywieszka cechowa służyła do oznakowania domu miejskiego rzemieślnika i jego rzemiosła. Wybierz sobie jednego z wymienionych rzemieślników i narysuj jego wywieszkę cechową, tak jak sobie ją wyobrażasz.

Piekarz, ślusarz, kowal, rusznikarz, garncarz, szewc, kołodziej, kapelusznik

Tak mohla vypadat dílna ševce. W ten sposób mógł wyglądać warsztat szewca.

II. 12. Do tabulky doplň chybějící výrazy

surovina	materiál	řemeslník	řemeslo	nářadí	výrobek
len		přadlena	přádláctví		lněná nit
vlna	příze		soukenictví		sukno
dřevo				dláto	sud
hrnčířská hlína			hrnčířství		
	kůže			šídlo	
železná ruda	kov	kovář		kladivo	

II 12. Do tabelki wpisz brakujące wyrazy

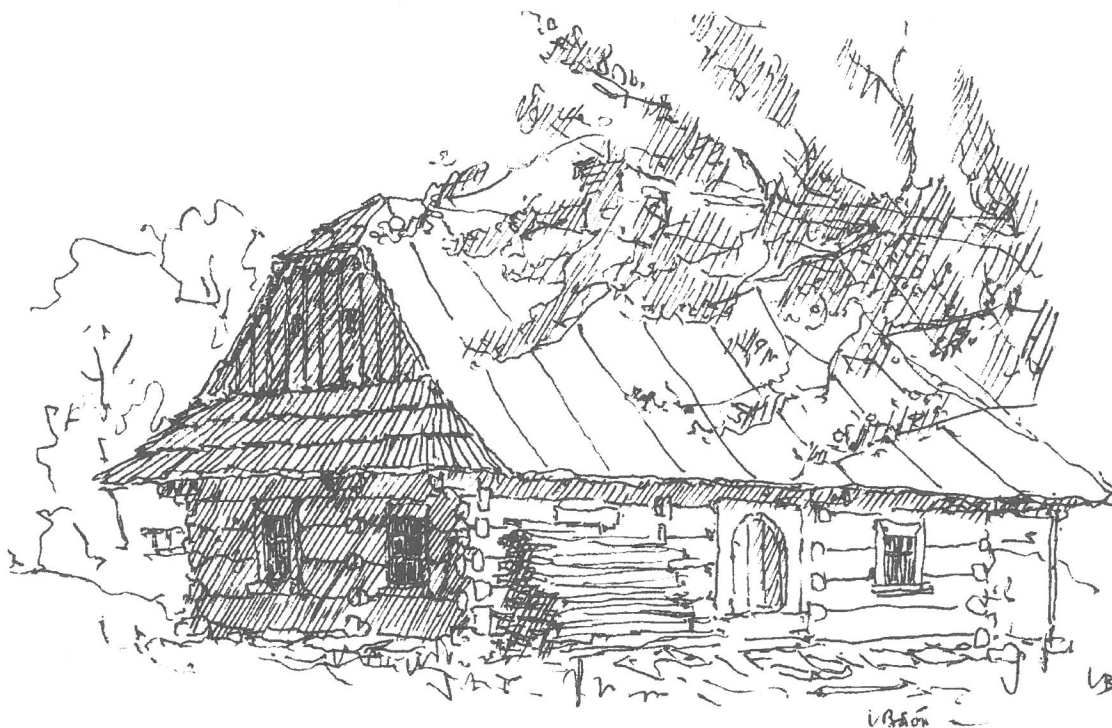
surowiec	materiał	rzemieślnik	rzemiosło	narzędzia	produkt
len		przędka	przędzalnictwo		nić lniana
wełna	przędza		sukiennictwo		sukno
drewno				dłuto	beczka
glina garncarska			garncarstwo		
	skóra	szewc		szydło	
ruda żelaza	żelazo	kowal		młot	

III. JAK SE BYDLELO NA VESNICI

Obyvatelé vesnic jižní části Těšínského Slezska bydleli v přízemních dřevěných staveních srubové konstrukce. Střecha byla pokryta dřevěnými šindely.

III JAK MIESZKALI LUDZIE NA WSI

Ludzie, mieszkający w wioskach w południowej części Śląska Cieszyńskiego mieszkali w parterowych drewnianych budynkach zrębowych. Dach był pokryty drewnianymi szindziołami.

kresba / rysunek: L. Bába

Vývoj vnitřního členění domu / Rozwoj wewnętrznego podziału domu

jizba	síň
izba	sień

jizba	síň	chlév
izba	sień	chlew

jizba	síň	jizba
izba	sień	izba

komora	síň	komora
komora	sień	komora
jizba		jizba
izba		izba

Po dlouhou dobu byla jedinou obytnou místností chalupy **jizba**, ve které probíhaly veškeré činnosti rodiny. Místnost byla zařízena velice jednoduše. Pec byla vždy umístěna po levé straně dveří ze síně. V protějším rohu stál stůl s lavicemi a židle. Kout se stolem byl svátečním a obřadním místem v jizbě. Na stěnách kolem stolu byly umístěny obrázky malované na skle a v rohu stávala rohová malovaná skříňka k uchovávání rodinných cenností. V místnosti se dále nacházely: dřevěná postel, police na nádobí, malovaná truhla a později i malovaná skříň. Pokud se rodina zabývala tkalcovstvím, byl v místnosti ještě tkalcovský stav.

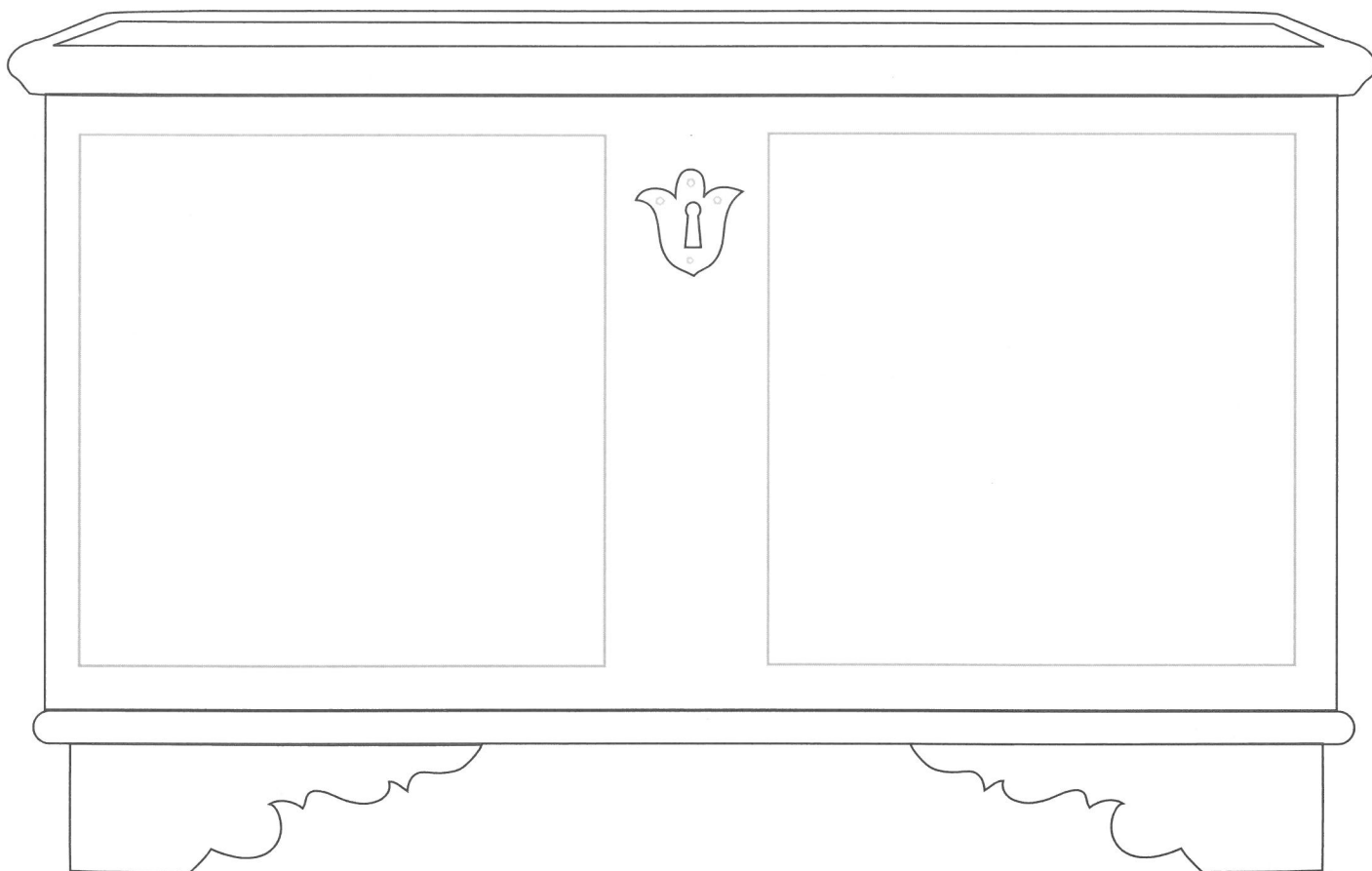
Bardzo długo jedynym pomieszczeniem mieszkalnym chałupy była **izba**. To w niej przebiegały wszystkie czynności całej rodziny. Wyposażenie pomieszczenia było bardzo proste. Piec znajdował się zawsze po lewej stronie drzwi prowadzących z sieni. W kącie naprzeciwko stał stół z ławami i krzesłami. Kąt ze stołem był miejscem uroczystym i obrzędowym w izbie. Na ścianach wokół stołu umieszczone były obrazki malowane na szkłe a w kącie stała malowana szafka narożna służąca do przechowywania klejnotów rodzinnych. W pomieszczeniu znajdowało się również drewniane łóżko, półki na naczynia, malowana skrzynia a w czasach późniejszych malowana szafa. Jeżeli rodzina zajmowała się tkaniem, w pomieszczeniu był jeszcze warsztat tkacki.

III. 1.

Vybavením obytné místnosti domu byla **truhla**. Víme, že byla zdobena různými barevnými motivy. Jaká výzdoba truhly by se líbila Tobě? Můžeš ji nakreslit.

III 1.

W każdym takim pomieszczeniu mieszkalnym znajdowała się **skrzynia**. Wiemy, że była bogato zdobiona w różne kolorowe motywy. Jaka dekoracja skrzyni podobała by się Tobie? Czy możesz ją narysować?

Obrázky malované na skle zdobily obytnou místnost. Prodávaly se o poutích. Nejčastěji zobrazovaly postavy světců a světic. Světce a světice můžeš poznat podle předmětů zvláštního významu, se kterými byli zobrazováni.

Pomieszczenie mieszkalne ozdabiały **obrazki malowane na szkłe**. Sprzedawane były na jarmarkach. Najczęściej przedstawiały postacie świętych. Świętych możesz odróżnić według przedmiotów (atrybutów), z którymi byli przedstawiani.

Sv. Florián / Św. Florian

Sv. Florián je zobrazován jako ochránce proti zhoubnému ohni, polévá vodou z vědérka hořící dům.

Sv. Jiří je zobrazován jako bojovník proti zlu, který zápasí s jedovatým drakem.

III. 2.

S čím je vyobrazen sv. Florián?

Sv. Jiří / Św. Jerzy

Św. Florian przedstawiany jest jako obrońca przed niszczycielskim ogniem, polewa wodą z wiaderka płonący dom.

Św. Jerzy jest przedstawiany jako wojownik ze złem, walczący z jadowitym smokiem.

III 2.

Jak przedstawiany jest św. Florian?

III. 3.

S čím je vyobrazen sv. Jiří?

III 3.

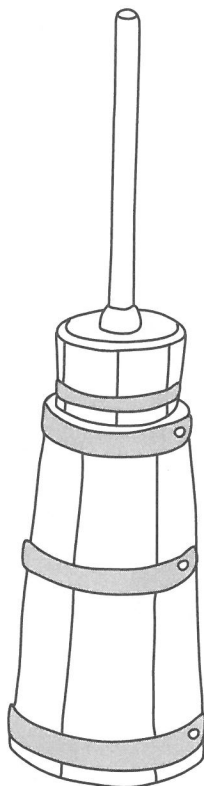
Jak przedstawiany jest św. Jerzy?

III. 4.

K čemu se používaly předměty na obrázku:

Máselnice sloužila:

- a) k mísení těsta na máslové koláčky
- b) k převážení másla na trh
- c) ke stloukání smetany na máslo

máselnice / maślnica

Srostlík - tato nádoba sloužila jako:

- a) nádoba na čerpání vody z vědra
- b) nádoba, ve které se nosil oběd na pole
- c) nádoba, která se zavěšovala v komoře a sloužila k uskladňování koření

srostlík / dwojak

Forma na máslo se používala:

- a) k formování másla po jeho utlučení
- b) k převozu másla na trh
- c) k uskladňování másla v domácnostech

forma na máslo / forma do maśła

III 4.

Do czego służyły przedmioty, które są na rysunkach:

Maślnica służyła:

- a) do mieszania ciasta na kołaczyki maślane
- b) do przewożenia maśła na targ
- c) do ubijania śmietany na maśło

Dwojak - to naczynie służyło jako:

- a) naczynie do czerpania wody z wiadra
- b) naczynie do noszenia obiadu na pole
- c) naczynie, które wieszano w komorze, służyło do przechowywania przypraw

Formy do maśła używano:

- a) do formowania maśła po jego ubiciu
- b) do przewożenia maśła na targ
- c) do przechowywania maśła w domu

III. 5.

Na fotografiích můžeš vidět vybavení kuchyně z doby, kdy žila tvoje prababička. Najdi pět rozdílů.

III 5.

Na zdjęciach możesz zobaczyć wyposażenie kuchni z okresu, w którym żyła Twoja prababcia. Znajdź pięć różnic.

III. 6.

Recept na lidový pokrm.

Můžeš si jej doma s maminkou připravit.

Polešniki - byly to placky, které patřily k velmi oblíbeným jídlům na podzim, kdy byly velké zelné listy dobře dostupné.

**1 kg syrových brambor,
0,5 kg uvařených brambor, 2 vejce,
trochu mouky, sůl, trochu mléka,
zelné listy, smetana**

Syrové brambory očistíme a nastrouháme. Scedíme škrobovou vodu, přidáme rozmačkané uvařené brambory, vejce, trochu hladké mouky a sůl. Řídké těsto dáváme na pomaštěné zelné listy a pečeme v rozpálené peci nebo dobře vyhřáté troubě. Hned po vytažení z pece nebo z trouby musíme sloupnout zelný list. Hotové mastíme máslem nebo sádlem nebo můžeme polít smetanou. Můžeme posypat brynzou.

Podle: Potrawy regionalne Wisły i Śląska Cieszyńskiego.
Pod redakcją Marii Maciejczek-Madej. Wiśła 1996

III 6.

Przepis na potrawę ludową.

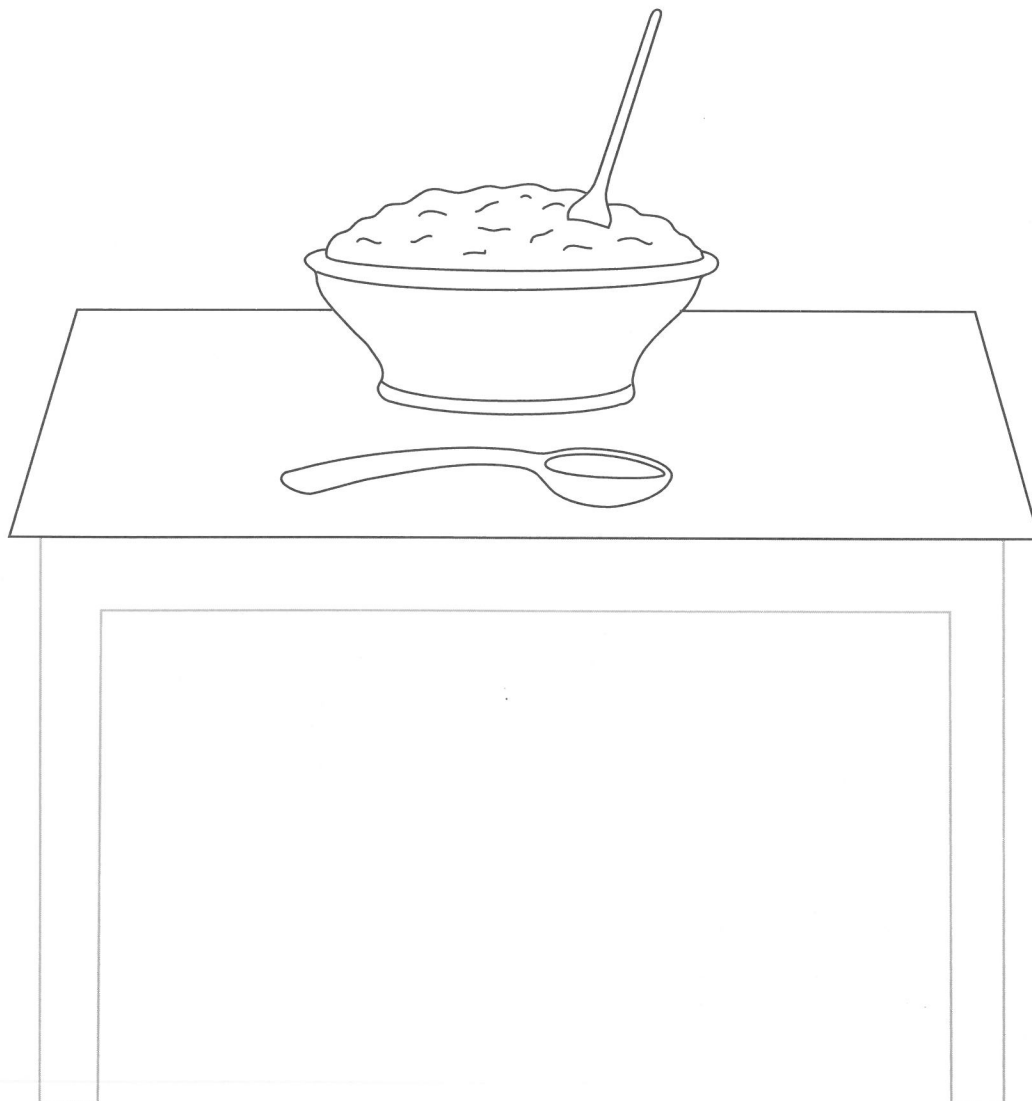
A może w domu, z mamusią spróbujesz ją przygotować.

Polešniki - były to placki, które należały do bardzo ulubionych potraw jesienią, kiedy było łatwo o duże liście kapusty.

**1 kg ziemniaków,
0,5 kg ugotowanych ziemniaków,
2 jajka, trochę mąki, sól, trochę mleka,
liście kapusty, śmietana**

Ziemniaki oczyścimy, zetrzemy i odcedzimy. Dodamy ugniecione, gotowane ziemniaki, jajka, trochę mąki i sól. Rzadkie ciasto kładziemy na liście kapusty i zapiekamy w piecu lub piekarniku. Zaraz po wyciągnięciu z pieca albo piekarnika zdejmujemy listki. Gotowe smarujemy masłem albo sadłem, albo możemy zalać śmietaną. Można posypać bryndzą.

Według: Potrawy regionalne Wisły i Śląska Cieszyńskiego.
Pod redakcją Marii Maciejczek-Madej. Wiśła 1996

IV. KROJE TĚŠÍNSKÉHO SLEZSKA

Na území Těšínského Slezska se vytvořily v minulosti čtyři výrazné krojové typy: těšínský, lašský (orlovský), horalský a jablunkovský. Tyto kroje se vyvíjely do konce 19. století, ve století 20. postupně zanikaly.

Těšínský kroj

původně oblékali těšínszí měšťané.
Na vesnici pronikl během 19. století.

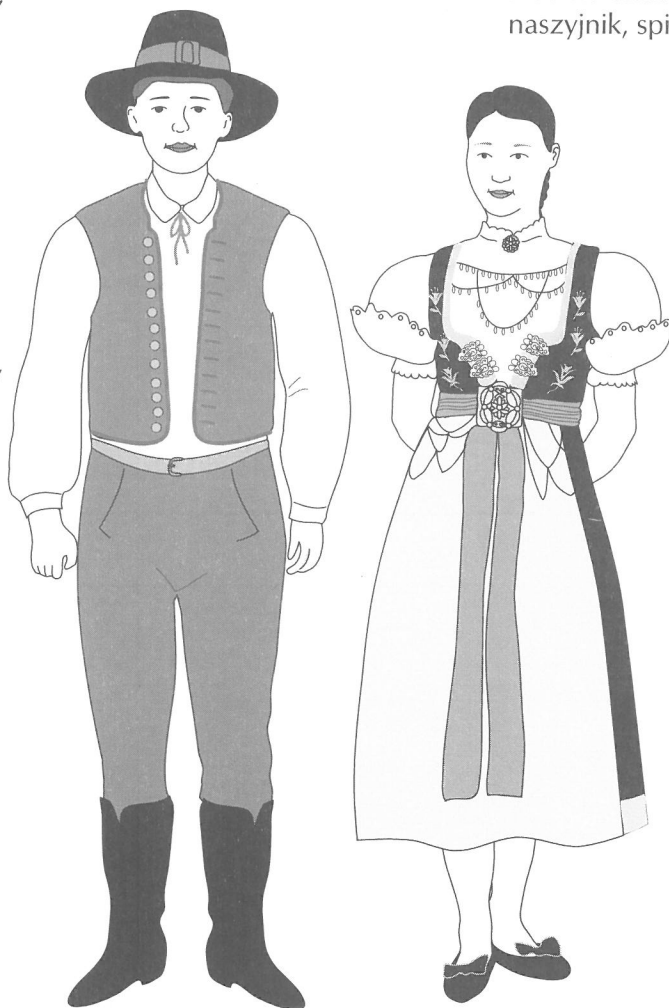
ženský kroj:

bílá košilka - „kabotek“
vlněná sukně (byla přišitá k sametovému živůtku - „životek“, bohatě zdobeného výšivkou)
zástěra
bílý čepec s čelní krajkou - „koronkou“
bílá plátěná plena
nízké boty se stuhou

Kroj doplňovaly stříbrné šperky - háčky („hočky“), náhrdelník, sponka a pás.

mužský kroj:

plátěná košile
vesta
krátký kabát - „špencer“
modré soukenné kalhoty
klobouk
vysoké boty

IV STROJE LUDOWE ŚLĄSKA CIESZYŃSKIEGO

Na terenie Śląska Cieszyńskiego ukształtowały się w przeszłości cztery wyraźne typy strojów ludowych: cieszyński, laski (orłowski), góralski i jabłonkowski. Stroje te zmieniały się aż do końca XIX wieku, a w wieku XX stopniowo zanikały.

Strój cieszyński

na początku nosili cieszyńscy mieszczenie.
Na wieś przedostał się w XIX wieku.

strój kobiety:

biała koszulka - „kabotek“
wełniana spódnica (była przyszyta do aksamitnego gorsetu, bogato zdobionego haftami) - „żywotek“
fartuch
biały czepiec z koronką na czole
biała płócienna chusta
niskie buty ze wstążką

Ubranie uzupełniały jeszcze srebrne ozdoby - „hoczki“, naszyjnik, spinka i pas.

strój mężczy:

płócienna koszula
kamizelka
krótka kurtka - „szpencer“
niebieskie spodnie z sukna
kapelusz
wysokie buty

Lašský kroj

nosili obyvatelé měst a vesnic severní, nížinaté části Těšínského Slezska.

ženský kroj:

dlouhá košile
dlouhá sukně spojená
s živůtkem - „lajbikem“
zástěra - „fortuch“
barevný vlněný nebo bílý
vyšívaný šátek
nošený na ramenou
a překládaný přes prsa
čepec

mužský kroj:

košile
s široce nabíranými rukávy
vesta
hedvábný šátek na krk
kabát
tmavomodré kalhoty
vysoké boty

Strój laski

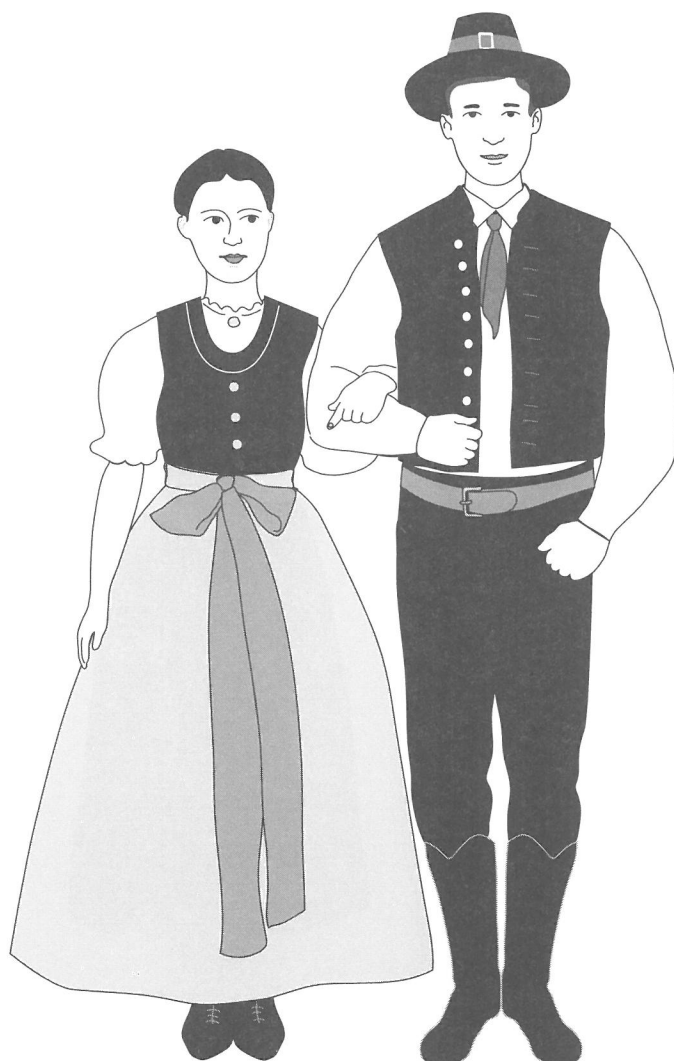
nosili mieszkańcy miast i wsi w północnej, nizinnej części Śląska Cieszyńskiego.

strój kobiecy:

długa koszula
długa spódnica połączona
ze stanikiem - „lajbik“
fartuch - „fortuch“
kolorowa wełniana lub biała
haftowana chusta
noszona na ramionach
i przekładana na piersiach
czepec

strój męski:

koszula
s szerokimi,
fałdowanymi rękawami
kamizelka
jedwabna chusta na szyję
płaszcz
granatowe spodnie
wysokie buty

Horalský kroj

nosili obyvatelé horských oblastí.

ženský kroj:

krátká košilka – „kabotek“
zástěra – „fortuch“
modrotisková plátěná zástěra – „fortušek“
bílý čepec s čelní krajkou – „koronkou“
bílý šátek, zdobený výšivkou
ubrus – „obrus“ pokrýval ramena
v chladném počasí
kožené krpce

mužský kroj:

hrubá plátěná košile
s výšivkou na hrudi
světlé soukenné kalhoty
černá nebo červená vesta – „bruclek“
vlněná „gunia“ hnědé barvy
se nosila přes ramena
kožený pás
klobouk
kožené krpce

Strój góralski

nosili ludzie zamieszkujący regiony górskie.

strój kobiecy:

krótka koszulka – „kabotek“
fartuch – „fortuch“
fartuch z płótna drukowanego
na granatowym tle – „fortuszek“
biały czepiec z koronką na czole
biała chusta, zdobiona haftami
obrus – „obrus“, pokrywał
ramiona w czasie chłodu
skórzane kierzce

strój męski:

gruba płócienna koszula
z haftem na piersiach
jasne spodnie z sukna
czarna lub czerwona kamizelka – „bruclek“
wełniana „gunia“ koloru brązowego,
narzucona na ramiona
skórzany pas
kapelusz
skórzane kierzce

Jablunkovský kroj

nosili jablunkovští měšťané.

ženský kroj:

bílé jemné rukávce
bohatě bíle vyšívané
vlněná nebo hedvábná skládaná sukně
bílá vyšívaná zástěra
vesta – „bruclek“ zapínaná
na stříbrné knoflíky nebo "hočky"
bílý čepec s čelní
krajkou - „koronkou“
velký bílý vyšívaný šátek
střevíce

mužský kroj:

bílá jemná košile
tmavý hedvábný šátek na krk
krátká vlněná vesta
vlněné kalhoty
svrchní kabát – „mentyčka“
čepice – „žarna“ lemovaná kožešinou
vysoké boty

Jablunkovský ženský i mužský kroj

byl zdoben stříbrnými šperky v podobě knoflíků, různých spon a ozdobných řetízků.

Strój jabłonkowski

nosili mieszczenie jabłonkowsy.

strój kobiecy:

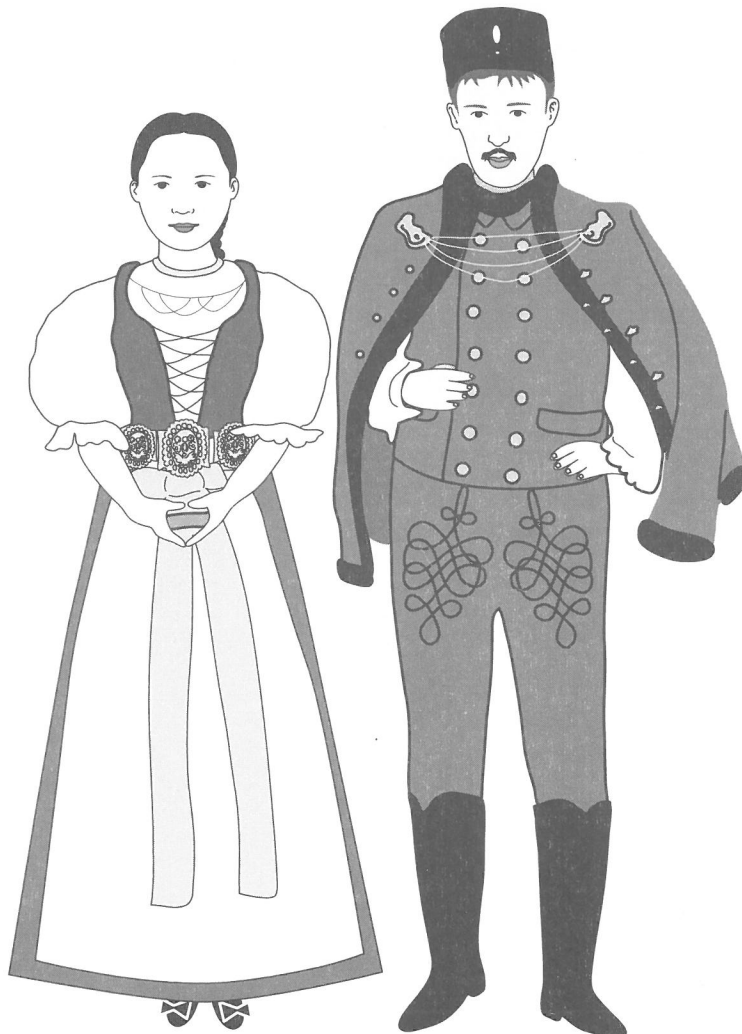
biała, miękka koszulka
z bogatymi białymi haftami
wełniana lub jedwabna układana spódnica
biały haftowany fartuch
kamizelka – „bruclek“ zapinana
na srebrne guziki lub "hoczki"
biały czepec z koronką na czole
biała haftowana chusta „drak“
trzewiki

strój męski:

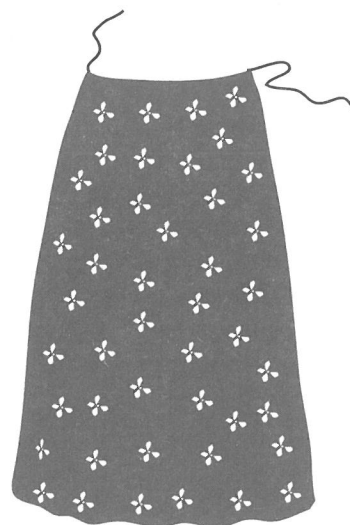
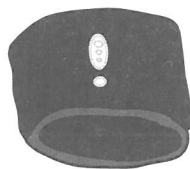
biała, miękka koszula
ciemny, jedwabny szalik na szyję
krótka wełniana kamizelka
wełniane spodnie
płaszcz – „mentyczka“
czapka – „żarna“ obszyta futrem
wysokie buty

Kobiecy i męski strój jabłonkowski

był zdobiony srebrną biżuterią
w formie guzików, różnych spinek
i ozdobnych łańcuszków.

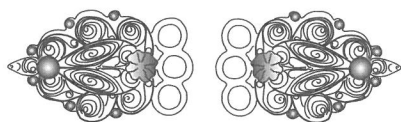

IV. 1. Pojmenuj jednotlivé oděvní součásti:

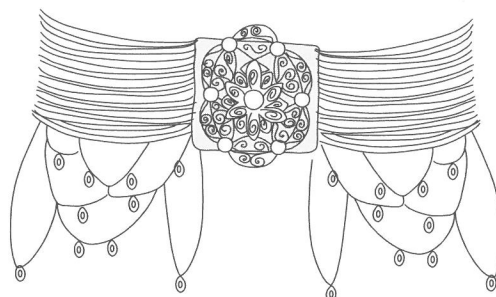
IV. 2. Těšínský a jablunkovský kroj byl zloben stříbrnými šperky. Šperky vyráběli šperkaři nebo zlatníci. Zapamatuj si názvy těchto druhů šperků.

háčky - "hočky" / "hoczki"

IV 2. Strój cieszyński i jabłonkowski był zdobiony srebrną biżuterią. Biżuterię robili złotnicy. Zapamiętaj sobie nazwy niektórych rodzajów biżuterii.

pás / pas

IV. 3. Představ si, že jsi známým těšínským šperkařem. Jaký šperk vyrobíš pro svatební těšínský kroj. Namaluj ho.

IV 3. Wyobraź sobie, że jesteś znanym cieszyńskim złotnikiem. Jaką biżuterię zrobisz do weselnego stroju cieszyńskiego. Narysuj ją.

